

Zákon č. 36/34 a obecné zásady trestního práva.

(Několik poznámek.)

Univ. prof. Dr. Vladimír S o l n a ř.

Největší část zákona ze dne 21. února 1934 o trestním stíhání presidenta republiky a členů vlády podle §§ 34, 67 a 79 ústavní listiny, č. 36 Sb. z. a n., obsahuje p r o c e s n í ustanovení o řízení před senátem a poslaneckou sněmovnou. P o d m í n k y trestní odpovědnosti a následky trestných činů jsou upraveny daleko stručněji v §§ 1—3, 5. Zákon (§ 2, nadpis 1. části) i ústavní listina (§§ 67, 79) mluví výslovně o t r e s t n í odpovědnosti, čímž je míněna nepochybně odpovědnost ve smyslu trestního práva justičního. Zvláště je to patrné z dikce § 67 úst. list. Zákonodárce tu nepochybně vycházel z předpokladu, že bude nutno použítí obecných zásad o trestní odpovědnosti, platných v obecném trestním právu justičním, o němž rozhodují trestní soudy. Ačkoli zákon č. 36/1934 upravil zvláštní způsob trestní odpovědnosti, jakési trestní právo sui generis, charakterisované odchýlnou kompetencí, přece zákonodárce právem pokládal aplikaci hmotně právních předpisů obecného práva trestního za tak samozřejmou, že se o tom ani výslovně nezmínil. (V rámci formálně právních ustanovení musila býti arci v § 25 stanovena obdobná platnost ustanovení soudního trestního řádu, platného v sídle Národního shromáždění.) Z otázek hmotného trestního práva, které souvisejí se zákonem č. 36/34, budila dosud pozornost hlavně pochybnost — zákonem nerozřešená — jakou povahu má exempce presidenta republiky podle § 67 ústavní listiny.*) Nebude snad na škodu povšimnouti si také v jiném směru poměru předpisů hmotného trestního práva k zákonu č. 36/34, na jehož přípravě vý-

*) Sr. literatura u A d l e r a, Der Präsident der Tschechoslowakischen Republik, Jur. Zeitung für das Gebiet der Tschech. Republik XIV, str. 145; dále H o e t z e l: K osnově o trestním stíhání presidenta republiky a členů vlády, Mířčková pocta str. 139 m.

znamně spolupůsobil i prof. Dr. J. Hoetzel. Tyto poznámky mají býti zároveň skromným příspěvkem k oslavě jeho jubilea.

Na skutkové podstaty zákona č. 36/34 nebude možno aplikovati všechny obecné předpisy trestního práva justičního.

Některé výjimky zákon stanovil výslovně, jiné plynou z povahy věci. Celkem možno říci, že obecné předpisy o podmínkách trestnosti zásadně platí, pokud zákon nemá odchýlného ustanovení. Totéž nelze tvrditi, jak uvidíme, o trestních opatřeních, kde naopak možno spíše předpokládati, že jsou v zákoně č. 36/1934 upravena vyčerpávajícím způsobem a alespoň zásadně nepřipouštějí použití obecných ustanovení.

Pokud jde o podmínky trestnosti, omezil se zákon na vytčení skutkových podstat (§§ 1—2) a na úpravu otázky promlčení (§ 5). První skutková podstata (odpovědnost presidenta republiky) je totožna s úklady o republiku ve smyslu §§ 1—3 zákona na ochranu republiky (viz § 35 zák. č. 36/34 a § 41 zák. č. 50/23). Druhá (odpovědnost předsedy a členů vlády — § 2) zahrnuje úmyslné nebo hrubě nedbalé porušení ústavních nebo jiných zákonů v oboru úřední působnosti těchto ústavních činitelů, ať jest již trestné též podle jiných zákonů či nikoli. V prvním z těchto případů dojde arci současně k stíhání trestním soudem (§ 4 odst. III.), a to, pokud jde o členy Národního shromáždění, jen se souhlasem příslušné sněmovny (§§ 23, 24 úst. listiny), kterážto výhrada nepochybně neplatí pro řízení před senátem.

Pojem úmyslu a hrubé nedbalosti (§ 2) bude nutno vykládati podle obecného trestního práva platného v místě, kde čin byl spáchán (§ 51 odst. V. tr. ř. z r. 1873). Totéž bude platiti o ostatních podmínkách trestnosti, jako o přičetnosti, o trestnosti pokusu, příčinném vztahu i o důvodech vyloučení bezprávnosti (na př. stavu nouze). Jakési komplikace nastávají co do trestnosti účastenství, v otázce, zda podle zákona č. 36/34 trestně odpovídá i extraneus (na př. ministerský úředník) jako účastník. Pokud jde o účastenství na velezradě spáchané presidentem republiky, není pochyby, že účastník bude trestně odpovídati před řádnými soudy. Co do odpovědnosti předsedy a členů vlády naskytá se snad na první pohled možnost analogie t. zv. stavovských, zejména

úředních deliktů, při nichž, jak známo, není vyloučeno účastenství třetí osoby, jež pachatelem takového činu býti nemůže. Tato zásada však nepochybně při činech podle § 2 zák. č. 36/34 neplatí. Jak plyne z povahy a účelu zákona, je odpovědnost předsedy a členů vlády striktně osobní. Účastníci (návodci, pomocníci) jejich jednání trestného podle § 2 by — pokud nejsou též členy vlády, resp. funkcionáři zmíněnými v odst. II, § 34 — odpovídali jen podle obecných trestních zákonů před řádnými soudy. Je to patrné i z toho, že zákon č. 36/34 zřejmě omezuje trestní pravomoc senátu na presidenta republiky, předsedu a členy vlády a funkcionáře uvedené v § 34 odst. II. (§ 6, 34). Nebylo by zde tedy žádného fora, které by bylo příslušné pro trestání účastníků na trestném činu podle § 2 (pokud arci nejsou sami předsedou nebo členem vlády), neboť obecných předpisů o příslušnosti trestních soudů tu nelze užít. (Delikt podle § 2 není označen ani jako zločin, ani jako přečin, ani jako přestupek.) Témuž závěru nasvědčuje i skutečnost, že tresty podle § 3 odst. IV. mohou postihnouti jen omezený okruh osob.

O promlčení trestných činů podle § 2 stanoví § 5 trvání promlčecí lhůty a okamžik, kdy počíná běžeti. Dále předpisuje, že se promlčení přerušuje podáním návrhu na obžalobu. Třeba se tázati, jsou-li tu podmínky promlčení určeny vyčerpávajícím způsobem,^{*)} či sluší-li toto ustanovení vykládati tak, že platí obecné předpisy o promlčení, pokud není v § 5 odchýlného zvláštního ustanovení. V tomto druhém případě nestačily by tedy podmínky uvedené v § 5, ale bylo by třeba ještě podmínek dalších, pokud je trestní zákon žádá. Podle trestního zákona z r. 1852 byla by tu prakticky významná hlavně okolnost, zda pachatel poskytl náhradu (§ 229 b, 531 b).

Názor, že musí býti splněny i ostatní podmínky promlčení, pokud to připouští povaha příslušných ustanovení, bylo by možno opřít o tyto úvahy: Ustanovení § 5 zák. čís. 36/34 mají povahu výjimek z pravidla a exceptio est stricte interpretanda. Předpisy odst. I. a II. § 5 o promlčecí lhůtě a přerušení promlčení byly bezpodmínečně nutné, neboť na

^{*)} Tak J a n e č e k: Odpovědnost presidenta republiky a vlády, strana 105.

podkladě obecných ustanovení nebylo by možno otázku rozhodnouti. Trestní zákon z r. 1852 rozlišuje totiž co do promlčecích lhůt jednak zločiny, jednak přečiny a přestupky, trestný čin podle § 2 však není označen ani jako zločin ani jako přečin, ani jako přestupek;*) pro přerušení promlčení pak se žádá s o u d n í ú k o n. Tím splnil zákonodárce svůj úkol: upravil otázky, které nemohly býti rozhodnuty na podkladě platných obecných předpisů, nevyloučil však aplikaci těch ustanovení, kterých se speciální předpisy přímo nedotkly.

Naproti tomu sluší uvážiti, že aplikace obecných předpisů byla by potud obtížná, pokud tyto omezují některé podmínky promlčení na určité kategorie trestných činů, poněvadž trestný čin podle § 2 není kvalifikován ani jako zločin ani jako přečin ani jako přestupek (sr. § 229 c tr. z. z r. 1852 v poměru k § 531). Této obtíži bylo by arci možno snad čeliti tím, že by se přihlíželo jen k podmínkám, v nichž je shoda, přes to, že je zákon uvádí zvláště pro zločiny a zvláště pro přečiny a přestupky (sr. § 229, 531 tr. z. z r. 1852). Pro mínění, že není třeba splnění jiných podmínek, mluví však též genese § 5. Podle zprávy ústavně-právního výboru senátu (tisk. 2016) k vládnímu návrhu měl § 5 ustanovení, že o přerušení promlčení platí ustanovení obecného trestního zákona. Tento předpis, jehož aplikace by jistě působila značné obtíže, byl nahrazen nynějším odst. II. § 5, podle něhož se promlčení přerušuje dnem podání návrhu na obžalobu podle § 6. Jestliže však mělo býti výslovně stanoveno, že o přerušení promlčení platí ustanovení obecného trestního zákona, je patrné, že zákonodárce nepokládal aplikaci obecných ustanovení o promlčení za samozřejmou, jak by tomu musilo býti, kdyby byly rozhodné i obecné podmínky promlčení podle trestního zákona. Konečně bylo by možno též uvést tendenci novějšího zákonodárství (též trest. zák. slov.) podmíniti promlčení pouze uplynutím doby a neklásti dalších podmínek.

O t r e s t u má ustanovení § 3. Třeba se tázati, do jaké míry tu možno vedle toho použití obecných ustanovení. Jistě bude lze aplikovati ty předpisy, bez nichž není výměra trestu

*) Nebylo by lze aplikovati ani ustanovení práva slovenského (sr. § 106 tr. z. a § 31 zák. přest.). Z téhož důvodu nenastane promlčení výkonu rozsudku (§ 120 n. tr. z. slov.).

dobře možná a které nejsou nahrazeny ustanoveními speciálními. Tak ustanovení o okolnostech polehčujících a přitěžujících, o výměře trestu při konkurenci několika činů podle § 2 zák. č. 36/34. Při souběžném řízení před soudem podle odst. 3. § 4 vyměří arci soud i senát N. S. samostatný trest bez zřetele k předpisům o konkurenci.

Pro výměru náhradního trestu na svobodě platí jen omezení dané odstavcem I. § 3, nikoli zásady § 8 zákona č. 31/1929, což plyne z okolnosti, že při vyšší výměře peněžitého trestu byl by náhradní trest nepoměrně mírný. Náhradní trest se totiž podle zák. č. 31/1929 vyměří tak, že jednomu dni trestu na svobodě odpovídá 10—100 Kč peněžitého trestu. Kdyby senát užil nejpriznivější relace pro odsouzeného 1 den = 100 Kč, dosáhl by maxima náhradního trestu již při peněžitém trestu asi 18.000 Kč, ačkoli možno uložit peněžitý trest až do 500.000 Kč! Z toho plyne, že zákon chtěl patrně dáti senátu N. S. možnost užítí ještě příznivější relace a nemínil jej tedy vázati omezeními danými zákonem č. 31/1929. (U činů trestných podle obecného trestního zákona, pokud se trestají těžkými tresty peněžitými, nemá tato okolnost významu, poněvadž peněžitě tresty tak vysoké bývají spojeny s hlavním trestem na svobodě; srv. na př. § 29 zák. na ochranu republiky.) Předpis § 3 má tu tedy patrně povahu speciálního ustanovení oproti zákonu č. 31/1929, který sjednotil veškeré do té doby velmi rozdílné předpisy o ukládání náhradního trestu.

Také následky odsouzení v zákoně uvedené (ztráta úřadu presidentského podle § 1,^{*)} ztráta úřadu a nároku podle § 3 zák. č. 317/1920) znamenají patrně nejzazší přípustnou mez, a to pro obě skutkové podstaty § 1 i § 2. Pro presidenta republiky plyne to ze znění § 1 zák. č. 36/34 i § 67 úst. listiny (»Trestem může býti jen ...«). Nenastávají tedy následky odsouzení podle trestních zákonů, jichž ustanovení ostatně na trestný čin podle § 2 ani nedopadají, neboť jsou zase upraveny odchylně podle toho, jde-li o zločin, pře-

^{*)} Zde byla diskutována otázka, jde-li o obligatorní či fakultativní následek odsouzení. Přednost zaslouží mínění uvedené na prvním místě. Sr. Adler cit., Laštovka v Právním obzoru IX, 231 a nověji Schranil-Janka: Das öffentliche Recht der Tschech. Republik 1934 I. str. 218. Jinak Hartmann v Prager juristische Zeitschrift VI., str. 238.

čin, či přestupek. To plyne i z projednávání § 2 zákona. Vládní návrh a osnova senátu připouštěly vysloviti při odsouzení pro čin podle § 2 ztrátu volebního práva do obcí. Ústavně-právní výbor poslanecké sněmovny předpis ten vypustil s tím, že je lépe ponechati tento trest pouze pro delikty soudně trestné (tisk 2321).

Otázka, je-li možno z a h l a z e n í o d s o u z e n í, předpokládá rozhodnutí, má-li odsouzení pro trestný čin podle § 1 a 2 v zápětí zpětnost s hlediska trestního práva (a ztrátu zachovalosti). Ačkoliv jde o t r e s t n í odpovědnost, liší se přece případy ty od jiných trestných činů do té míry (jak je zdůrazněno již zvláštním forem), že tu nelze patrně o zpětnosti s hlediska obecných předpisů mluvit. Z téhož důvodu neplatí tu ani předpisy o evidenci odsouzení (srv. § 1 vlád. nař. č. 198/1922) a ustanovení o zahlazení odsouzení jsou proto bezvýznamná. Zahlazení odsouzení předsedy a členů vlády milostí presidenta republiky bylo by vyloučeno již vzhledem k výslovnému ustanovení § 103 úst. listiny.

K zákonu č. 108/1933 o ochraně cti.

Univ. prof. Dr. A. M i ř i č k a.

(Dokončení.)

Z toho, co uvedeno, vyplývá pro mne závěr: obviňující nemusí sice věděti o v š e c h okolnostech, o něž se opírá v trestním řízení důkaz omluvitelného omylu; avšak při řešení otázky, zda se mu tento důkaz podařil, nelze přihlížeti k okolnostem, o nichž je dokázáno, že obviňující v době činu o nich nevěděl. Než toto hledisko sluší uznati za správné také pro výklad cit. ustanovení šu 490 odst. 2 tr. z. (tak i sb. n. s. 3039), z čehož vyplývá, že nově zvolené pojmenování »omluvitelný omyl« neznamená žádnou věcnou změnu, nýbrž jen případně zdůrazňuje, že vinník sám musil pokládati své obvinění omylem za pravdivé a že tento jeho omyl je okolnostmi omluvitelný. Lze tedy mluvit o omluvitelném omylu také ve smyslu § 490 tr. z., a to tím spíše, když zákon sám tento důkaz vůbec ne-